

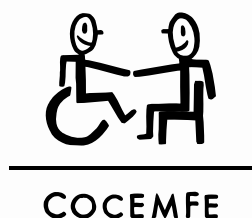
DUCS: Disseny universal del circ social

**Principis i pautes
per a una pràctica inclusiva**

Agraïments

Míriam Aguilera, Antonio Alcántara, Manel Àvila, Aïda Ballester, Linda De Berardinis, Mar-i-Cel Borràs, Caravan, CIPAC – Centre d'Investigació Pedagògica d'Arts del Circ, Mari Carrasco, Ivette Casanovas, Desirée Cascales, Federico Cella, Eva Colldeforn, Marc Costa, Gabriela Cuadros, Èlia Farrero, Nacho Flores, Laura Gaspà, Omar González, Cristóbal González, Par Haz'Art, David Herrera, Òscar de Lecea, Joan López, Claudia López, Mercedes Losada, Laifari LSC, Jordi Mas, Mercè Mateu, Iris Mata, Gisela Martínez, Maria José Montilla, Gisela Moreno, Alba Morancho, Narratio, Ricard Novella, Rita Noutel, Laia Plana, Queralt Prats, Marta "Tona" Punsola, Francesc Ramírez, Caitlin Redding, David "Dela" de la Rosa, Sonia Rodríguez, Marco Ruggero, Carla Soro i, en conjunt, a totes aquelles persones i organitzacions que s'han interessat pel nostre projecte de recerca.

PREMIOS
SOCIEDAD
INCLUSIVA

El DUCS va ser mereixedor d'un Premi Societat Inclusiva 2026, en la categoria de desenvolupament educatiu i professional. Atorgats per COCEMFE i el seu moviment associatiu, els premis reconeixen pràctiques, conductes i iniciatives que promouen la participació en igualtat de condicions de les persones amb discapacitat física i orgànica.

DUCS: Disseny universal del circ social. Principis i pautes per a una pràctica inclusiva

Autoria:

Camila Caballero Fontecilla (Camille Ayün)

Jessica Martín Serra

Guillermo Vidal-Ribas Belil

Serena Vione

recerca@ateneu9b.net

Disseny i maquetació: wearecocu.com

Primera edició: març de 2026

Un projecte de:

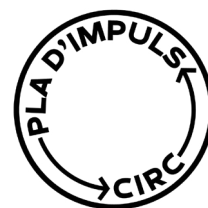
Amb el suport de:

Amb la complicitat de:

Projecte emmarcat en la mesura Circ comunitari II del Pla d'Impuls del Circ 2023-2026 de la Generalitat de Catalunya.

Per citar aquest document:

Caballero, C., Martín Serra, J., Vidal-Ribas Belil, G., Vione, S. (2026). DUCS: Disseny universal del circ social. Principis i pautes per a una pràctica inclusiva. Ateneu Popular 9 Barris.

DUCS: Disseny universal del circ social. Principis i pautes per a una pràctica inclusiva es publica sota una llicència Creative Commons de Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 4.0 Internacional. Els permisos que ultrapassin l'àmbit d'aquesta llicència s'hauran de sol·licitar a Bidó de Nou Barris (info@ateneu9b.net).

01	Introducció	8
02	El disseny universal: de l'arquitectura a l'educació	12
03	La inclusió en el circ social: una qüestió de drets	14
04	Metodologia i procés de treball	16
05	Els vuit principis del DUCS	22
06	Pautes per implementar el DUCS	30
07	Bibliografia	48

01

Introducció

En aquest document es presenta el Disseny universal del circ social (DUCS): un conjunt de principis i orientacions per a la pràctica pedagògica dels equips de formació en aquest camp.

El DUCS respon a la voluntat d'aplicar el disseny universal a la formació en circ i, més específicament, al circ social, les pràctiques d'ensenyament i aprenentatge del qual es basen en alts valors d'inclusió i respecte a la diversitat. La iniciativa s'inscriu en un projecte de recerca desenvolupat des de l'Ateneu Popular 9 Barris (Barcelona), amb suport de la Generalitat de Catalunya, en el marc del II Pla d'Impuls del Circ 2023-2026.

El circ social ofereix múltiples opcions de participació que permeten a cada persona involucrar-se des de les seves pròpies capacitats, habilitats i interessos. Per mitjà de l'aprenentatge de tècniques circenses es promouen processos de construcció d'identitat basats en l'expressió artística i el desenvolupament d'habilitats personals i socials (Ballester i Alcántara, 2020; Colarte, 2017; Pérez, 2008). A més, els aprenentatges significatius que es donen en aquest context són traslladats intencionadament a altres esferes de la vida (Dubois et al., 2014; Lafortune i Bouchard, 2013). D'aquesta manera, el circ social també contribueix a fomentar la consciència crítica davant les desigualtats i procurar la justícia social: el seu caràcter cooperatiu impulsa la creació de comunitats democràtiques i col·laboratives, incentivant la creació d'entorns inclusius i segurs (Alcántara 2025; Flórez i Laguna, 2016; Riquelme et al., 2016). Totes aquestes característiques el

situen en sintonia amb l'enfocament del disseny universal aplicat a l'àmbit educatiu.

Lluny de plantejar una recepta o un mètode que seguir pas a pas, el DUCS pretén, sobretot, fomentar una reflexió crítica entre els qui es dediquen a la formació en circ i el circ social. Al capdavant, presenta aspectes clau que convé tenir en compte per fomentar el reconeixement de la diversitat, la inclusió i l'accessibilitat en els seus projectes educatius. Així i tot, creiem que aquest document també pot ser una eina d'utilitat per a persones i organitzacions que duguin a terme projectes d'art social i activitats socioeducatives des d'altres disciplines.

Els continguts que es desenvolupen a continuació es divideixen en cinc apartats:

1. El primer ofereix una breu introducció al disseny universal i a les seves aplicacions educatives.
2. En el segon es justifica per què és pertinent implementar mesures d'accessibilitat i de foment de la inclusió en els àmbits cultural i educatiu, des d'una perspectiva de drets.
3. El tercer descriu i repassa el procés de treball que ha portat a la construcció del DUCS.
4. En el quart es descriuen els principis bàsics i les motivacions en què es basa la implementació del DUCS, per tal de situar el seu marc ideològic, de valors i intencional.
5. Finalment, el cinquè bloc desenvolupa aquests principis fonamentals de manera més específica sota la forma d'orientacions per a la posada en pràctica. Aquestes es categoritzen d'acord

amb els diferents components i dimensions que integren un procés formatiu en el circ social: el clima de la classe, la interacció i la comunicació, l'espai i els materials, la didàctica, l'avaluació i demostració dels coneixements adquirits, el procés creatiu i la posada en escena, el control del risc i la seguretat i, com a últim recurs, les adaptacions.

Confiem que la nostra feina pugui resultar inspiradora per al conjunt del col·lectiu del circ, així com contribuir a fomentar la participació de les persones amb diversitat funcional en aquest camp artístic. Al cap i a la fi, entenem que les barreres a l'accés no venen donades per la diversitat humana, sinó per la societat en conjunt, que no activa els mitjans i recursos necessaris perquè tothom vegi respectats els seus drets i pugui participar equitativament en la vida cultural i comunitària. Per tant, és cosa de totes eliminar aquests impediments i fer del circ un art encara més divers i inclusiu.

02

El disseny universal: de l'arquitectura a l'educació

El disseny universal és un enfocament provinent del disseny que busca que els productes, entorns, programes i serveis siguin utilitzables pel màxim nombre possible de persones, sense necessitat d'adaptacions especials ni dissenys diferenciats (Center for Universal Design, 1997). Els seus principis —equitat d'ús, flexibilitat, simplicitat, informació perceptible, tolerància a l'error, mínim esforç físic i adequació de la mida i l'espai— van ser desenvolupats per investigadors del Center for Universal Design a la Universitat Estatal de Carolina del Nord (Connell et al., 1997). L'objectiu fonamental d'aquest enfocament és reduir barreres des de la fase de disseny, promovent l'accessibilitat, la participació plena, l'autonomia i la igualtat d'oportunitats per a totes les persones, independentment de les seves capacitats, les seves habilitats o la seva edat, entre altres factors.

Posteriorment, el disseny universal va ser traslladat a l'àmbit educatiu, desenvolupant-se sota la forma de múltiples variants (disseny instruccional universal, disseny universal per a la instrucció, disseny universal en educació...). D'entre elles, potser la més coneguda és el disseny universal de l'aprenentatge (DUA), que es remunta als anys noranta del segle XX i té el seu origen en les investigacions dutes a terme al Centre de Tecnologia Especial Aplicada (CAST), als Estats Units, sota el lideratge d'Anne Meyer i David H. Rose (Meyer, Rose & Gordon, 2014). El marc del DUA s'articula al voltant de tres grans principis: oferir múltiples mitjans de presentar la informació, múltiples mitjans d'expressió i múltiples mitjans de participació i implicació.

En conjunt, tots aquests enfocaments de disseny universal aplicats a l'educació tenen com a objectiu fonamental assolir la plena participació de tot l'alumnat en els processos d'ensenyament i aprenentatge —incloent-hi aquell amb diversitat funcional (Sala Bars et al., 2014). Això implica dissenyar estratègies educatives que siguin flexibles i tinguin en compte les necessitats de totes les persones, per tal que tinguin les mateixes oportunitats d'assolir els objectius educatius plantejats per al conjunt del grup.

03

La inclusió en el circ social: una qüestió de drets

La incorporació de mesures d'accessibilitat i estratègies inclusives en el circ social no és únicament una opció metodològica, sinó una exigència sostinguda per marcs legals que reconeixen la cultura i l'educació com a drets fonamentals.

A escala internacional, la Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat estableix l'obligació de garantir l'accessibilitat universal (art. 9), la participació plena en la vida cultural (art. 30) i promoure l'accessibilitat universal en entorns formatius i recreatius (art. 9 i 24) (Organització de les Nacions Unides, 2006).

En l'àmbit europeu, el Pilar Europeu de Drets Socials (2017) i l'Estratègia Europea sobre Discapacitat 2021-2030 subratllen el dret de totes les persones a accedir a activitats culturals i educatives en igualtat de condicions, impulsant polítiques basades en accessibilitat universal i disseny per a totes les persones.

En el context espanyol, la Llei General de Drets de les Persones amb Discapacitat i de la seva Inclusió Social reconeix la participació cultural com un dret i obliga a eliminar barreres i garantir ajustos raonables (Reial Decret Legislatiu 1/2013). Així mateix, la legislació educativa vigent, a través de la LOE-LOMLOE, reforça el caràcter inclusiu de les pràctiques formatives i l'obligació d'atendre la diversitat en tots els contextos educatius (Llei Orgànica 2/2006; Llei Orgànica 3/2020).

A Catalunya, la Llei 13/2014 d'Accessibilitat i la Llei 19/2020 d'Igualtat de Tracte i No Discriminació asseguren el dret a participar en la vida cultural i social en condicions d'equitat, situant l'accessibilitat com a principi rector per a tota activitat cultural, educativa i artística (Generalitat de Catalunya, 2014, 2020). I el Decret 150/2017, de 17 d'octubre, sobre atenció educativa en un sistema inclusiu, incorpora explícitament principis inspirats en el DUA per garantir la igualtat d'oportunitats en el currículum (Generalitat de Catalunya, 2017).

En conjunt, aquests marcs consoliden la necessitat que el circ social —com a pràctica educativa, cultural i comunitària— es dissenyi des de l'accessibilitat universal i la inclusió per garantir la participació de totes les persones en igualtat d'oportunitats.

04

Metodologia i procés de treball

Aquest recurs és fruit d'un procés iniciat el 2020 des del centre sociocultural Ateneu Popular 9 Barris (Barcelona). En primer lloc es va constituir un grup de treball conformat per artistes de circ i d'altres arts, així com de l'àmbit de l'esport, amb experiències vinculades a la diversitat funcional.¹ El procés, emmarcat en el Pla d'Impuls del Circ 2019–2022 de la Generalitat de Catalunya, va desenvolupar un diàleg al llarg de vuit sessions que va permetre situar reptes i oportunitats en relació amb l'accessibilitat en el circ, així com assenyalar el disseny universal com a enfocament a tenir en compte. Així mateix, es va constatar la necessitat de dur a terme recerca des de la pràctica, atesa l'escassetat de referents de circ amb diversitat funcional a l'estat espanyol.

El 2022 es va configurar un nou grup de recerca, liderat per Camila Caballero Fontecilla, pallassa i terapeuta ocupacional especialitzada en circ, i Jessica Martín, artista de circ i terapeuta ocupacional especialitzada en oci inclusiu. Van completar l'equip Serena Vione, formadora de circ social del Centre d'investigació pedagògica d'arts del circ (CIPAC) i Guillermo Vidal-Ribas Belil, tècnic d'investigació a l'Ateneu Popular 9 Barris. Fins a finals de 2025 van desenvolupar el projecte 'Entorn del circ: una mirada al circ inclusiu des de la teràpia ocupacional', una investigació–acció participativa amb l'objectiu de generar i sistematitzar coneixement teoricopràctic sobre com facilitar processos creatius i d'ensenyament–aprenentatge de les arts del circ. El seu objecte d'estudi es va situar en les activitats de caràcter socioeducatiu, partint del model del disseny universal i des d'una

perspectiva de drets. Entre els anys 2023 i 2026, el projecte va rebre finançament del II Pla d'Impuls del Circ de la Generalitat de Catalunya.

En aquesta segona fase de treball, culminada a finals del 2025, es van dur a terme accions de recerca que han implicat, de manera més o menys intensa, prop d'un centenar de professionals del circ i de persones expertes en accessibilitat —per formació o per experiència, amb diversitat funcional i sense. El procés va permetre generar diferents resultats i productes rellevants, entre d'altres: un mapa de projectes de circ i diversitat funcional, el disseny i la construcció de materials de circ adaptats, una eina per detectar barreres i facilitadors en projectes formatius de circ i la creació d'una formació de formadores per difondre els coneixements generats al llarg de la recerca, en el marc de l'Escola Professional de Circ Social de l'Ateneu Popular 9 Barris.

Així mateix, la creació del DUCS va ser un dels elements troncats del projecte: tant per la dedicació requerida com pel fet de constituir-se com a element diferenciador respecte a altres pedagogies de circ inclusiu que hàgim pogut conèixer fins al moment.

En termes teòrics, és fruit de l'anàlisi creuada entre tres models previs de disseny universal en l'àmbit educatiu: el disseny universal per a l'aprenentatge o DUA (CAST, 2018), el disseny universal per a la instrucció o DUI (Burgstahler, 2020), i la proposta disseny universal

¹ Van formar part d'aquest grup David Herrera, Francesc Ramírez, Ivette Casanovas, Jordi Mas, Dra. Maria José Montilla i Mercedes Losada, així com Queralt Prats com a dinamitzadora. També es va comptar amb la col·laboració puntual de Javier Barroso i Maria Dolores Carrasco, així com la coordinació tècnica de Guillermo Vidal-Ribas Belil.

i aprenentatge accessible o DUA-A (Generalitat Valenciana, 2023). Durant el primer semestre de 2024, els documents relatius a aquests enfocaments van ser estudiats detingudament per rescatar-ne tot el que fos aplicable a la formació circense, així com adaptar tot el que fos convenient. També es van descartar alguns elements que perdien sentit en el context de pràctiques educatives basades en el moviment corporal. D'aquesta part del procés van sorgir els vuit principis del DUCS i un conjunt de pautes que, hipotèticament, haurien de facilitar la seva implementació en la pràctica.

En conseqüència, una segona fase d'aquest treball va tenir com a objectiu l'experimentació del DUCS des de la pràctica circense. Durant aquest període, desenvolupat entre setembre i desembre de 2024, es va ampliar l'equip de recerca amb la incorporació d'altres dues formadores de circ amb experiència en el camp de la diversitat funcional: Mar-i-Cel Borràs Viaplana i David "Dela" de la Rosa Alegre. Es van dur a terme diverses accions per posar a prova la proposta del DUCS:

- Un procés de disseny i construcció de prototips de materials de circ amb perspectiva de disseny universal que ha donat peu al desenvolupament i l'exploració de quatre aparells.
- Un assessorament en audiodescripció per situar els fonaments d'una comunicació oral accessible a persones amb discapacitat visual en una classe de circ.
- Un laboratori pràctic amb dues persones amb discapacitat visual, entre elles una amb ceguesa i una altra amb baixa visió,

en el qual es van explorar les teles, el trapezi i els portés acrobàtics.

- Un assessorament de rigging per explorar maneres de realitzar aeris amb persones amb discapacitat física.
- Un laboratori sobre aeris i equilibris sobre objectes amb persones amb discapacitat física, comptant amb un rigger, una persona usuària de cadira de rodes i una persona amb mobilitat reduïda.
- Un assessorament sobre llengua de signes catana (LSC) amb una intèrpret per explorar com integrar aquesta figura en una classe de circ.
- Un assessorament sobre altres mitjans de comunicació per a persones amb discapacitat auditiva fora de la LSC, a càrrec d'una persona sorda signant i una intèrpret de LSC, amb qui vam explorar mitjans alternatius per fer accessible una classe de circ a persones amb sordesa i baixa audició.
- Un assessorament amb una persona amb diversitat auditiva sobre recursos per a persones portadores d'audiòfons.

Dos laboratoris en forma de classe d'iniciació en circ basada en el DUCS, facilitats per quatre formadores, en els quals es van dur a terme exercicis d'escalfament, jocs cooperatius, portés acrobàtics, aeris, equilibris sobre objectes i estiraments. Ambdues sessions es van documentar i analitzar mitjançant fotografies i enregistraments audiovisuals, notes de l'equip de recerca derivades de l'observació participant i de l'observació no

participant, i enquestes individuals i discussions grupals amb les participants.²

Pel primer laboratori, d'hora i mitja de durada, es va comptar amb sis participants: una persona amb trastorn de l'espectre autista, una persona sorda, una intèrpret de llengua de signes catalana i altres tres persones sense diversitat funcional, entre les quals n'hi havia dues que havien tingut alguna experiència prèvia al circ i una sense experiència que era major de seixanta-cinc anys. En el taller es van desenvolupar activitats relacionades amb l'escalfament del cos, la promoció de la cohesió i la cooperació grupal, els equilibris sobre objectes, els portés acrobàtics, els aeris i els estiraments. D'altra banda, es va posar el focus sobre l'accessibilitat cognitiva i sobre la mediació comunicativa amb llengua de signes.

En el segon laboratori, de dues hores, es va incloure vuit participants: una persona usuària d'audiòfons, una persona amb ceguesa, una persona usuària de cadira de rodes, un rigger i quatre persones sense diversitat funcional, de les quals una havia participat també en el laboratori anterior i tenia experiència prèvia en circ. En aquesta ocasió es va donar especial atenció a l'accessibilitat física, l'accessibilitat visual i l'accessibilitat auditiva sense intèrpret de llengua de signes.

Al llarg del procés es van tenir en compte elements ètics relatius a la cura de les persones participants, el consentiment informat i l'adequat tractament de dades personals i drets d'imatge.

A través d'aquestes accions de recerca vam poder confirmar l'aplicabilitat del DUCS, així com la seva eficàcia com a metodologia útil no només per crear entorns educatius accessibles per a les persones amb diversitat funcional, sinó també per afavorir l'aprenentatge de les persones sense discapacitat.

Finalment, el procés de construcció del DUCS es va completar l'octubre de 2025 amb la incorporació d'un apartat no existent en enfocaments anteriors de disseny universal, relatiu al desenvolupament de processos creatius i la posada en escena de números i espectacles en el context del circ social. Amb aquesta finalitat es va convidar sis professionals de la formació en circ, la creació artística i l'accessibilitat en arts escèniques, les aportacions de les quals van servir de base per a la creació de noves pautes que connecten amb qüestions com l'exploració artística, la distribució de protagonismes, la gestió dels temps de treball o la relació amb el públic, entre altres aspectes rellevants a l'hora de construir i exhibir un espectacle de circ en contextos educatius.

Desitgem que aquesta aportació a la pedagogia del circ des de la perspectiva de la inclusió i l'accessibilitat constitueixi un primer pas en un camí de construcció col·lectiva de co-neixement. Sens dubte, serien d'ajuda noves investigacions per continuar desenvolupant el DUCS, així com la seva aplicació per part del teixit professional del circ a escala internacional. Només mitjançant la seva posada en pràctica serà possible continuar contrastant i potenciant la seva eficàcia.

² És possible visualitzar un resum audiovisual d'ambdós laboratoris al canal de Youtube de l'Ateneu Popular 9 Barris: <https://www.youtube.com/watch?v=-ikhBVpsjXU>. També es va documentar el primer laboratori en l'episodi 12 de la sèrie de televisió Cirk, produïda per La Xarxa de Televisions Locals i Kaboga, disponible a la plataforma La Xarxa+: <https://laxarxames.cat/movie-details/4287426>.

05

Els vuit principis del DUCS

Estructuralment, els principis en els quals es basa aquest model s'inspiren principalment en els propis del disseny universal original (Center for Universal Design, 1997), així com en els dos afegits pel disseny universal per a la instrucció (Scott, McGuire i Shaw, 2001, 2003, 2006). Això no obsta perquè s'hagin tingut en consideració els principis d'altres models, com els tres principis del disseny universal per a l'aprenentatge (CAST, 2018), així com que s'hagin realitzat algunes modificacions sobre les propostes originals amb l'objectiu de seleccionar allò que fos més rellevant per a les pràctiques educatives del circ social.

En conjunt, els vuit principis del DUCS situen elements importants a tenir en compte per poder crear entorns educatius de circ social més inclusius i accessibles —no només físicament, sinó també a escala sensorial i cognitiva—, partint de la premissa que l'activitat formativa és la que s'ha d'adaptar a les persones i no al contrari.

Principi 1. EQUITAT

És el principi sobre el qual se sustenten tots els altres. Les activitats de circ han de poder ser experimentades per totes les persones. Això implica que els espais, materials i mètodes d'ensenyament i aprenentatge han de ser accessibles, amb l'objectiu de brindar les mateixes oportunitats a cada participant i garantir la seva participació. Cal oferir una diversitat de modes de participació i de nivells de suport, amb la finalitat de facilitar la pràctica de persones amb un ampli ventall d'habilitats, així com alimentar la seva motivació i interessos. Per fer-ho, convé disposar dels recursos materials i humans adequats per facilitar l'adquisició de coneixements i el progrés de totes les persones.

Quan la resta d'estratègies hagin estat insuficients, com a darrer recurs s'ha de pactar de manera individualitzada el disseny i l'ús d'adaptacions i ajustaments raonables per aconseguir l'objectiu de la plena participació. Aquestes adaptacions s'han d'aplicar sobre la metodologia, els materials i altres recursos [en cap cas han de recaure en la persona] i estar sempre connectades amb els objectius educatius que es plantegen per al conjunt del grup.

Principi 2. FLEXIBILITAT

El disseny de l'activitat, els mitjans de comunicació utilitzats i l'ús de materials s'ajusta a les necessitats de participants amb un rang ampli de capacitats, interessos i preferències individuals. Això implica que l'activitat es dissenya contemplant diferents formes d'aprendre, i es proporcionen diverses alternatives per assolir les fites educatives. En conseqüència, els objectius, mètodes, materials i sistemes d'avaluació s'ajusten mitjançant continguts i propostes de treball flexibles. En el mateix sentit, s'ofereixen diferents vies de participació, interacció i col·laboració entre els participants, per exemple, mitjançant activitats multinivell o exercicis cooperatius.

En conjunt, s'apunta a un model d'aprenentatge centrat en la persona participant: cada persona és única i té les seves pròpies necessitats, interessos, estils d'aprenentatge i ritmes de desenvolupament. Perquè l'activitat pugui ajustar-se a aquesta singularitat i ser realment inclusiva i accessible, convé utilitzar múltiples eines i vies per a l'accés a la informació, per al seu processament i per a la demostració dels coneixements adquirits.

A més, en un context com el del circ social, que promou el pensament crític i l'apoderament, resulta fonamental captar l'interès de cada participant per despertar la seva motivació. Alhora, és important proporcionar opcions que ressaltin el que és rellevant, valuós i significatiu de cara a l'aprenentatge. D'aquesta manera, facilitarem també l'optimització d'eleccions individuals, així com la promoció de l'autonomia i l'autenticitat.

Principi 3. SIMPLICITAT I INTUITIVITAT

L'ús de materials i les lògiques de participació i interacció durant l'activitat han de ser fàcils d'entendre per a totes les persones del grup, independentment de la seva experiència, coneixements, competència lingüística o capacitat de concentració. Convé eliminar la complexitat innecessària en les explicacions i les accions a realitzar, sense que això suposi disminuir el grau de desafiament adequat segons els coneixements previs, interessos i expectatives educatives de cada participant.

És important garantir l'accessibilitat cognitiva en l'activitat per tal de facilitar l'atenció, la comprensió i la capacitat de retenció. En aquest sentit, cal proporcionar múltiples opcions en l'ús del llenguatge i els símbols per facilitar l'expressió, la interacció i el retorn de l'equip de formació cap a cada participant sobre el seu progrés.

Principi 4. INFORMACIÓ PERCEPTIBLE

Durant l'activitat s'ha de transmetre la informació necessària de forma eficaç. Això implica garantir l'accessibilitat sensorial, procurant que les condicions ambientals de l'espai de treball (llum, soroll, etc.) permetin que els continguts i instruccions siguin fàcilment perceptibles per a tot el grup.

Cal oferir múltiples opcions per a la percepció i la comunicació. Es poden combinar diferents mitjans de comunicació: llenguatge oral i sons, demostracions visuals i gestos, imatges i símbols, ús de textos i rètols, etc.

Principi 5. CONTROL DEL RISC

Aquest principi implica que el professorat plantegi estratègies encaminades a identificar, anticipar i reconduir qualsevol situació que posi en risc la seguretat i el benestar de les persones participants.

Al circ hi ha risc físic, però es tracta d'un risc controlat que, sota la forma de desafiaments, alimenta la motivació i l'autosuperació. Per tant, el disseny de les activitats ha de minimitzar el perill i les conseqüències negatives produïdes per accions accidentals o involuntàries.

Cal assegurar també l'accessibilitat des del punt de vista del benestar emocional. Això implica gestionar la frustració i la indefensió apresada, creant un entorn segur en el qual l'error sigui reconegut com a part del procés d'aprenentatge.

D'altra banda, cal proporcionar opcions per a l'autoregulació quan sigui pertinent, i evitar la sobrecàrrega mental o sensorial quan existeixi aquest risc.

Principi 6. DIMENSIONS QUE PERMETIN UN ÚS ADEQUAT

Es garanteix l'accés físic a les instal·lacions on es realitza l'activitat. Alhora, els espais i els materials es disposen de manera que maximitzen la inclusió i la comoditat. Això vol dir que les dimensions i distribució dels materials i de l'espai permeten adequadament l'apropament, l'abast, la manipulació i el seu ús de manera independent per part de totes les persones.

Aquestes premisses suposen que les adaptacions o adequacions personalitzades només seran implementades quan s'han aplicat tots els principis i no han estat suficients.

Principi 7. COMUNITATS D'APRENTATGE

L'entorn d'aprenentatge afavoreix la interacció regular i la comunicació efectiva dins del grup, així com entre aquest i l'equip de formació. Això implica que s'ofereixen diferents opcions de comunicació i participació per fer que l'activitat sigui accessible i profitosa per a tothom.

Es promouen les interaccions entre el conjunt de participants, per exemple, mitjançant dinàmiques inclusives d'aprenentatge cooperatiu o coavaluació.

Principi 8.

CLIMA D'ENSENYAMENT INCLUSIU

L'ambient de l'activitat ofereix un espai segur i acollidor per a totes les persones.

Al llarg del procés educatiu, es tenen altes expectatives de cada participant i s'encoratja tothom.

En el conjunt de les activitats es reflecteixen valors elevats de respecte a la diversitat, equitat i inclusió.

Taula 1.

Resum dels vuit principis del disseny universal del circ

Principi	Descripció
1. EQUITAT	Es tracta de garantir que totes les persones puguin participar en les activitats de circ mitjançant espais, materials i mètodes accessibles, oferint diversos modes de participació i nivells de suport.
2. FLEXIBILITAT	Es dissenya l'activitat de forma flexible per adaptar-se a diferents estils, ritmes i capacitats, oferint múltiples opcions d'aprenentatge, participació i avaluació centrades en cada persona. Aquest enfocament inclou busca motivar, promoure l'autonomia i facilitar l'accés, el processament i la demostració de coneixements de manera significativa.
3. SIMPLICITAT I INTUITIVITAT	L'ús de materials i formes de participació ha de ser clar i accessible per a tot el grup, evitant complexitat innecessària i mantenint un nivell de desafiament adequat. Per afavorir l'atenció i la comprensió, es garanteix l'accessibilitat cognitiva mitjançant diverses opcions de llenguatge, símbols i retroalimentació.
4. INFORMACIÓ PERCEPTIBLE	Es transmet la informació de forma eficaç i accessible, assegurant condicions sensorials adequades que permetin percebre instruccions i continguts amb claredat. Per a això, s'ofereixen múltiples vies de comunicació —verbals, visuals i simbòliques— que facilitin la percepció i la comprensió a totes les persones.

Principi	Descripció
5. CONTROL DEL RISC	Es tracta d'anticipar i gestionar riscos per garantir la seguretat física i el benestar emocional, dissenyant activitats que minimitzin perills i reconeguin l'error com a part del procés d'aprenentatge.
6. DIMENSIONS QUE PERMETIN UN ÚS ADEQUAT	Es garanteix l'accés físic i la disposició inclusiva d'espais i materials perquè totes les persones puguin usar-los còmodament i amb la màxima autonomia possible.
7. COMUNITATS D'APRENTATGE	Es facilita una comunicació i interacció accessibles mitjançant diverses opcions de participació. A més, es promouen dinàmiques inclusives que fomenten la col·laboració i el suport entre totes les persones participants.
8. CLIMA D'ENSENYAMENT INCLUSIU	Es promou un ambient segur i acollidor. Es tenen altes expectatives sobre el desenvolupament de totes les persones. En totes les propostes es fomenten el respecte a la diversitat, l'equitat i la inclusió.

Nota: Descripció dels principis del disseny universal del circ social.
Elaboració pròpia.

06

Pautes per implementar el DUCS

Inspirant-se en les pautes del Disseny universal per a la instrucció (Burgstahler, 2022), aquest apartat presenta recomanacions dirigides als equips de formació en circ, per tal de facilitar que les seves activitats educatives resultin més inclusives i accessibles per a totes les persones.

El seu contingut tradueix a accions específiques els vuit principis del DUCS presentats anteriorment, connectant-los amb les diferents dimensions i elements que conformen una activitat de circ social.

La seva aplicació a la pràctica requerirà reflexió i creativitat per arribar a ajustar-les a les característiques concretes de cada projecte i del grup de participants, així com als recursos humans i materials disponibles.

1. CLIMA DE LA CLASSE

S'adopten pràctiques que reflecteixen valors elevats de respecte envers la diversitat. L'ambient és acollidor, segur i inclusiu, oferint les mateixes oportunitats i partint de les mateixes expectatives per a tot el grup.

- **Generar un espai segur**
Crea un entorn acollidor i segur. Construeix una relació saludable amb cada participant començant per aprendre't els seus noms. Fomenta que a les sessions es puguin compartir múltiples perspectives, així com el diàleg i la reflexió grupal. Marca límits davant les actituds discriminatòries i contràries als drets de les persones (racisme, homofòbia, etc.). Valora la possibilitat d'establir acords col·lectius en relació amb el respecte mutu i les cures dins el grup.
- **Fomentar l'autonomia i l'autenticitat**
Promou les eleccions individuals de cada participant. Optimitza el seu desenvolupament autònom, d'acord amb els seus desitjos, interessos i capacitats. Ofereix suport personalitzat tan sols quan sigui necessari i en la mesura adequada per maximitzar la independència. Dona rellevància i valor al rendiment de cada persona.
- **Motivar tot el grup**
Adapta, genera i utilitza metodologia i materials d'ensenyament-aprenen-

tatge que siguin motivadors i atractius per a cadascuna de les persones participants. Fomenta el seu compromís amb el seu propi aprenentatge i amb el desenvolupament grupal. Incorpora perspectives significatives per a persones amb característiques diverses (edat, habilitats, gènere, ètnia, raça, l'estat socioeconòmic o els seus interessos).

- **Defugir els estereotips**

Acompanya cada participant en el seu procés basant-te en les seves necessitats i possibilitats, no a partir de suposicions i prejudicis sobre les seves capacitats. No donis per fet que una persona es comportarà d'una manera o altra, ni que requerirà certs tipus d'assistència o de suport.

- **Atendre les necessitats individuals de manera inclusiva**

Adopta una actitud de disponibilitat i proximitat. Dona la benvinguda a les preguntes, busca el punt de vista de les persones participants i respon amb paciència als dubtes que puguin sorgir, tant les que tinguin a veure amb l'activitat com aquelles relacionades amb la diversitat funcional. Convida a comunicar les seves necessitats d'aprenentatge i a explorar i valorar conjuntament les possibles adaptacions de l'activitat i dels materials.

- **Evitar segregar o estigmatitzar qualsevol persona**

No cridis l'atenció innecessàriament sobre una diferència (per exemple, una discapacitat o assoliments en el seu procés d'aprenentatge), ni comparteixis informació privada sense el consentiment de la persona si no és necessari (per exemple, les adaptacions d'una pràctica per a una participant, la seva discapacitat, etc.)

- **Promoure el sentiment de pertinença i el suport mutu**

Fomenta la comunicació i la solidaritat entre participants dins i fora de l'activitat. Utilitza dinàmiques grupals per potenciar la cohesió grupal i el treball col·laboratiu.

• 2. INTERACCIÓ I COMUNICACIÓ

L'entorn d'aprenentatge afavoreix la interacció regular i la comunicació efectiva entre participants i amb l'equip de formació. Els mitjans de comunicació i participació utilitzats són accessibles per a tot el grup.

- **Proporcionar informació perceptible**

Fes servir diferents vies i formats (tàtil, auditiu i visual) per presentar la informació i donar les instruccions essencials de manera efectiva segons les necessitats del grup de participants. Durant l'activitat, recorda posar-te de cara al grup, establint contacte visual directe, així com parlar amb claredat. Utilitza imatges i etiquetes amb lletra gran i contrastada per identificar els espais, equips i materials. Ofereix alternatives personalitzades per a la transmissió d'informació quan sigui necessari (per exemple, una intèrpret de llengua de signes per facilitar la comunicació amb una persona sorda).

- **Crear condicions ambientals adequades**

Minimitza aquells factors que puguin contribuir a generar distraccions i dificultats en l'accés i la comprensió de la informació: soroll o música massa alta, manca de llum, excés d'estímuls en l'entorn, etc.

- **Proporcionar diferents vies per a l'expressió i la comunicació**

Procura que tothom pugui expressar-se i disposar dels mitjans i el temps necessaris per comunicar-se de manera efectiva amb l'equip de formació i la resta del grup.

- **Oferir múltiples opcions per a la participació, la col·laboració i la interacció**

Fes que les interaccions siguin accessibles per a tot el grup. Planteja diferents maneres de participar o interactuar amb altres participants durant les activitats. Fomenta l'ús d'estratègies que permetin la col·laboració, com els aprenentatges cooperatius. En configurar grups de treball, afavoreix la interacció freqüent entre totes les persones.

- **Comunicar l'activitat de manera accessible i efectiva**

Aplica mesures d'accessibilitat als mitjans de comunicació que utilitzaràs per difondre la teva activitat (en web, textos, imatges, vídeos, etc.). Incloure una menció explícita al fet que l'activitat és accessible i explicar quines mesures d'accessibilitat aplica el projecte pot ajudar a fer que persones diverses s'hi interessin. Valora la possibilitat de contactar amb col·lectius o organitzacions de referència al territori pel que fa a diversitat funcional i l'accessibilitat per donar a conèixer l'activitat.

- **Acordar un vocabulari comú**

Per evitar generar confusions, utilitza sempre la mateixa nomenclatura per identificar els elements de circ, materials, espais i posicions posturals. És important que tot l'equip de formació utilitzi el mateix vocabulari.

3. ESPAIS I MATERIALS

Les instal·lacions, materials i equips són accessibles i practicables per a tots els participants, tenint en consideració la comoditat i la seguretat.

- **Disposar l'espai tractant de maximitzar la inclusió i la comoditat**

Vetlla per una distribució del grup en l'espai que fomenti la participació i ofereixi a cada participant una línia de visió clara envers la resta, així com respecte als complementos visuals que s'utilitzen durant l'activitat (per exemple, cartells o símbols). Encoratja tot el grup a mantenir l'espai en condicions adequades, sense obstacles i distraccions que puguin generar riscos en la seguretat o que impedeixin la participació.

- **Promoure l'autonomia en l'accés als materials i el seu ús**

Assegura't que els materials i els equips que hagin de ser utilitzats per les persones participants quedin a l'abast de tothom. Proporciona diferents opcions a l'hora d'usar els materials segons els interessos, les capacitats i les habilitats de cada persona.

- **Senyalitzar els espais i facilitar l'orientació**

Facilita l'accessibilitat cognitiva amb informació perceptible. Identifica els diferents espais i els seus usos (per exemple, un pictograma situat on s'han de deixar les sabates durant el temps que duri l'activitat). Fes servir imatges, textos, plànols,

guies tàctils o altres suports per oferir indicacions sobre la ubicació dels espais del centre i fer que sigui senzill desplaçar-s'hi.

- **Assegurar l'accés físic a les instal·lacions**

Utilitza espais de treball que siguin accessibles per a persones amb un ampli ventall de capacitats físiques i sensorials. Contempla l'accessibilitat de lavabos, vestuaris i altres instal·lacions. Revisa i informa sobre les opcions de transport i els recorreguts accessibles per arribar fins al lloc on es fa l'activitat. Demana a les persones responsables de l'espai de treball que contemplin l'aplicació de mesures d'accessibilitat i encoratja'ls a aplicar rutinàriament mesures d'accessibilitat en el disseny de les instal·lacions i reformes, d'acord amb la normativa corresponent, així com a comptar amb l'assessorament de persones expertes en accessibilitat o amb diversitat funcional.

- **Garantir un ambient sensorialment inclusiu**

Assegura't que les condicions ambientals (llum, soroll, olor, etc.) permetin que les propostes siguin fàcilment perceptibles i sostenibles per a tot l'alumnat. Regula o proposa modular el nivell de soroll ambiental o de llum en l'espai de treball si la sensibilitat d'alguna persona ho requereix. Si cal, ofereix temps o espais per a l'autoregulació.

4. DIDÀCTICA

Utilitza diversos mètodes d'ensenyament i aprenentatge que siguin accessibles per a tot el grup de participants.

- **Plantejar un aprenentatge centrat en cada persona**

Acompanya de manera individualitzada l'aprenentatge de cada persona. Proposa dinàmiques i propostes de treball que s'ajustin a les necessitats i preferències d'aprenentatge de cada participant per captar el seu interès i garantir la seva participació. Sospesa quines exigències planteja l'activitat i ajusta el procés d'ensenyament a cada participant per assegurar el seu aprenentatge.

- **Gestionar els temps**

Permet diferents velocitats de desenvolupament i respecta els ritmes d'aprenentatge individuals. Tingues en consideració la necessitat de temps de pausa i descans. Comunica al grup com s'estructurarà la sessió i quant durarà cada part perquè puguin tenir autonomia en la percepció i gestió del temps. Valora la possibilitat d'usar rellotges o altres objectes i senyals per poder representar i comunicar el pas del temps durant l'activitat.

- **Planificar i estructurar l'activitat**

Anticipa les possibles barreres de participació i pren les mesures necessàries perquè l'activitat sigui accessible. Dona a conèixer l'estructura de la sessió a

l'alumnat abans de començar l'activitat. Crea rutines que es mantinguin al llarg del temps per afavorir la participació autònoma de l'alumnat. Expli-ca amb claredat els objectius de les activitats, les tasques a realitzar, els terminis per dur-les a terme i, si n'hi hagués, els mètodes d'avaluació.

- **Oferir diverses formes d'accedir a la informació**

Brinda la informació de manera clara i utilitza múltiples formes de trans-metre els continguts per promoure l'aprenentatge: explicacions verbals, demostracions, suports visuals o tàctils, etc. Considera fer servir dife-rents recursos de manera simultània quan en el grup hi hagi persones amb diferents necessitats: per exemple, descriure visualment una demostra-ció que es duu a terme a través de l'acció.

- **Flexibilitzar i diversificar els modes de participació**

Diversifica les formes de participació oferint propostes de treball flexibles: per exemple, mitjançant el disseny d'activitats multinivell o flexibilitzant l'ús dels materials. Proposa dinàmiques grupals en les quals es pugui participar utilitzant una varietat de rols i habilitats. Promou diferents formes perquè les persones participants interactuïn entre si, fomentant que tothom hi participi.

- **Facilitar la comprensió i la funció executiva**

Ofereix informació sobre l'activitat de manera anticipada per facilitar la comprensió i establir expectatives clares del que es realitzarà. Posen l'aprenentatge en context. Emfatitza o resumeix els punts clau de cada proposta i assegura't que tothom sàpiga quina és la informació important a tenir en compte. Guia el processament de la informació i les funcions executives (planificar, organitzar, resoldre problemes, mantenir l'atenció, controlar les accions...).

- **Fomentar la capacitat de concentració**

Elimina els elements que poden provocar distracció durant el procés d'aprenentatge, sense que això suposi simplificar la tasca. Elimina la complexitat que no sigui necessària. Evita recarregar les explicacions amb informació complementària o poc rellevant. Emfatitza els punts clau de cada dinàmica. Tingues en compte el risc de sobrecàrrega cognitiva i sensorial.

- **Optimitzar els reptes d'aprenentatge**

Estableix tasques amb graus de dificultat adequats al desenvolupament de cada participant. Varia les demandes i els recursos per optimitzar els desafiaments. Presenta el material en diversos formats i amb diversos graus de complexitat.

- **Estimular l'interès del grup**

Maximitza la transferència i la generalització de la informació per connectar els aprenentatges entre si i amb altres experiències vitals. Respon efectivament a les preguntes i demandes del grup. Proporciona materials d'aprenentatge i experiències complementàries per ampliar els coneixements fora del temps de classe (lectura de textos, visionat de vídeos, anar a veure un espectacle, etc.). Ofereix referents artístics diversos que puguin inspirar, motivar i servir de model al grup.

5. FEEDBACK I DEMOSTRACIÓ DELS CONEIXEMENTS ADQUIRITS

Avalua regularment el progrés de cada participant, proporciona comentaris específics periòdicament mitjançant diversos mètodes i eines accessibles, i ajusta la teva tasca formativa en conseqüència.

- **Fer seguiment i ajustar l'activitat formativa**

Presta atenció al procés d'aprenentatge de cada persona i tracta de comprovar regularment quin grau de coneixement ha adquirit. Dona suport a la planificació i el desenvolupament d'estratègies d'aprenentatge personalitzades. Ajusta el contingut o el ritme de l'activitat en funció del seu progrés. Fomenta l'esforç i la persistència.

- **Establir expectatives clares**

Mantingues estàndards formatius coherents per a tot el grup, incloses aquelles persones que necessiten adaptacions. Expressa amb claredat les expectatives del curs, de les tasques proposades, dels terminis i dels mètodes d'avaluació (si n'hi hagués). Assegura't que el disseny de l'activitat és coherent amb les expectatives i intuïcions del grup.

- **Valorar coherentment el progrés d'aprenentatge**

Avalua el progrés de cada participant en funció del que s'ha ensenyat. Tingues en compte el punt de partida i l'evolució de l'aprenentatge de cada persona.

Assegura't que la valoració es realitza d'acord amb el seu progrés i no en funció de les seves capacitats.

- **Oferir feedback regularment i oportunitats de millora**

Dona feedback immediat i de manera constructiva durant i després de completar les tasques per oferir l'oportunitat de corregir o modificar en el moment. Dona ànims i motiva tot el grup a continuar progressant. Facilita habilitats i estratègies per enfrontar desafiaments.

- **Proporcionar múltiples formes per demostrar el que s'ha après**

Avalua el rendiment grupal i cooperatiu, així com les fites individuals. Pensa a oferir diverses opcions o modes de participació en mostres de processos creatius o números de circ, en funció del seu aprenentatge i del seu interès. Ofereix diferents vies per accedir a la informació, per al processament i per a l'expressió del coneixement.

- **Avaluar la tasca de l'equip de formació**

Revisa periòdicament el treball de l'equip de formació i el seu impacte en el progrés del grup de participants. Aplica eines d'autoavaluació i reflexiona sobre com optimitzar la tasca formativa de l'equip. Incorpora noves metodologies i actualitza els teus sabers sobre atenció a la diversitat i disseny universal.

6. PROCÉS CREATIU I POSADA EN ESCENA

Aplica els principis del disseny universal a les activitats de creació artística i exhibició, assegurant-te que aquests processos siguin coherents amb els valors educatius del projecte en general.

- **Assegurar l'accés físic, cognitiu i sensorial**

Assegura't que tant l'espai on es durà a terme l'exhibició com la resta d'instal·lacions (lavabos, camerinos, etc.) són accessibles per a artistes i públic. Incorpora les mesures d'accessibilitat sensorial i cognitiva pertinents perquè tothom pugui desplaçar-se i fer ús de les instal·lacions de la manera més autònoma possible.

- **Usar múltiples eines per a la construcció i composició**

Ofereix diferents maneres de participar en números i espectacles, d'acord amb els interessos de les persones participants. Reconeix l'esforç individual i valora'l d'acord amb els coneixements adquirits al llarg del procés de treball. Si calgués implementar suports o adaptacions per respondre a necessitats individuals, busca maneres creatives d'introduir-les perquè siguin un element més de l'espectacle.

- **Promoure la recerca i la creativitat**

Destina un espai important a l'exploració durant el procés creatiu, de manera que

cada participant pugui investigar què li interessa expressar i com posar-ho en escena. Acompanya aquests períodes de recerca i assaig per tal que profunditzin en la seva autenticitat i espontaneïtat. Fes valdre el món intern de cada persona per potenciar la seva creativitat. Obre't a noves idees i propostes generades pel grup, per arriscades que semblin, i ofereix espai i acompanyament perquè puguin desenvolupar-les amb seguretat.

- **Flexibilitzar els temps de treball**

Ajusta els períodes, els horaris i el ritme de treball a les necessitats de les persones que integren el grup. Sensibilitza sobre això totes les persones implicades en el procés d'assaig i representació. Mesura en conseqüència els recursos necessaris per realitzar el procés en les condicions adequades.

Tingues en compte les necessitats de descans i recuperació de totes les persones participants i planifica les pauses en conseqüència. Contempla la possibilitat d'establir torns d'assaig, treballant en grups reduïts o de manera individual.

- **Vetllar pel benestar i les cures**

Genera vincles de confiança per empoderar les persones del grup i potenciar la seva exploració artística. Promou que tothom pugui expressar-se genuïnament i amb comoditat durant el procés, així com en el mo-

ment d'exhibir un número o espectacle davant el públic. Si fos pertinent, ofereix alternatives per reconduir aquelles propostes creatives que puguin allunyar-se dels valors que hagin caracteritzat el conjunt de l'activitat formativa, com la inclusió i el respecte mutu.

Garanteix un espai segur també durant el temps d'exhibició, tant per a les artistes com per al públic, informant prèviament de possibles riscos (per exemple, l'ús de llums estroboscòpics). Promou la corresponsabilitat de totes les parts a l'hora de fomentar el benestar i la cura mútua.

- **Adoptar una mirada crítica i anticapacitista**

Naturalitza la diversitat dins del grup. La discapacitat no té per què constituir un tema de l'espectacle tan sols pel fet que hi hagi artistes amb diversitat funcional en escena.

De la mateixa manera, defuig els prejudicis en el moment d'assignar rols per a l'escena i assegura't que no es distribueix el protagonisme en funció de les capacitats de les persones que conformen el grup. La diversitat funcional d'un o una participant no té per què constituir una característica del seu personatge o de les seves accions en escena.

En cas que l'espectacle vulgui plantejar una reflexió sobre la diversitat, convé que totes les persones implicades en el

procés en siguin conscients i estiguin d'acord amb el plantejament del tema, així com adoptar una actitud crítica per evitar estereotips capacitistes, el porno inspiracional o altres representacions discriminatòries.

Aplicar una mirada crítica al procés de creació pot ajudar a qüestionar els cànons estètics imperants i convidar artistes i públic a generar la seva pròpia reflexió al respecte.

- **Fer partícip el públic**

Valora si és convenient que el públic disposi d'alguna informació prèvia per garantir el bon desenvolupament de la funció. Per exemple, demanar que els aplaudiments es realitzin de manera silenciosa (en llengua de signes), informar que hi haurà pauses durant l'espectacle o advertir que en algun moment es poden generar situacions o interaccions no previstes. Pregunta't si cal que el públic conegui els motius que porten a implementar aquestes mesures: que hi hagi persones amb diversitat funcional en escena no té per què ser necessàriament objecte de comunicació.

- **Implementar mesures d'accessibilitat en l'espectacle**

Tingueu en compte les necessitats del públic en termes d'accessibilitat. Anticipa i planifica les mesures que pot ser convenient incorporar (intèrpret de llengua de signes, audio-

descripció, bucle magnètic, subtitulació, visita tàctil, etc.). Considera la possibilitat d'incorporar creativament les diferents mesures d'accessibilitat com una part integral de la proposta escènica, i no tan sols com un afegit en el moment de l'exhibició. Procura comptar amb assessorament de persones expertes a l'hora d'implementar les mesures i d'avaluar-ne l'eficàcia.

A l'hora de difondre l'activitat, informa de les mesures d'accessibilitat que s'aplicaran durant la representació per afavorir l'assistència de persones amb diversitat funcional. Procura que els materials de comunicació siguin també accessibles.

7. RISCOS I SEGURETAT

Es disposen els mitjans necessaris per garantir el benestar físic i emocional de totes les persones participants.

- **Anticipar les necessitats del grup**
Assegura't que l'equip que facilita l'activitat disposa de les eines per atendre les necessitats del grup de participants (episodis epilèptics, situacions violentes, transferències, etc). Si calgués, implica l'entorn proper en l'adaptació i la integració en l'activitat. D'altra banda, informa't i forma't adequadament per atendre cada cas.
- **Controlar el risc**
Dissenya, anticipa i facilita els mitjans necessaris per evitar i minimitzar els possibles perills i accidents que poden ocórrer tenint en compte l'activitat i les característiques del grup. A l'hora de donar instruccions, assegura't que tothom ha entès adequadament com ha de dur a terme la pràctica de circ de manera segura, per al seu benestar i el dels altres. Assegura l'espai davant de possibles caigudes, netejant l'espai d'obstacles i disposant matalassos. Ofereix el suport necessari segons la persona i exigències de l'activitat. Dinamitza estratègies encaminades a identificar i reconduir qualsevol situació problemàtica.

- **Garantir l'accessibilitat de protocols i mesures d'emergència**
Dissenya i implementa procediments per a totes les persones (incloses persones cegues, sordes o usuàries de cadira de rodes). Etiqueta els equips de seguretat en termes senzills, amb lletra gran i en una ubicació visible des de diversos angles. Proporciona instruccions de seguretat, impreses i orals.
- **Promoure un esforç físic eficient**
Adequa els materials, propostes i exigències a les capacitats i condició física de cada participant. Vetlla per la comoditat durant la pràctica i evita la fatiga excessiva, proposant i respectant temps de pausa i descans.
- **Generar un ambient sensorial sostenible**
Tingues en compte les necessitats sensorials del grup. Evita qualsevol excés de soroll, llum i altres estímuls per reduir el risc de sobrecàrrega sensorial.
- **Tenir cura de la seguretat emocional**
Crea un entorn segur on l'error formi part del procés d'aprenentatge. Acompanya totes les persones del grup perquè se sentin acollides i confiades en si mateixes. Disposa els mitjans adequats per gestionar situacions que promoguin la frustració, la inseguretat, la indefensió apresada o les actituds agressives.
- **Oferir espais per a l'autoregulació**
Habilita un espai de la calma o temps de descans perquè qui ho necessiti pugui retirar-se temporalment de l'activitat. Proposa mesures que convidin a l'autoregulació, com minuts silenciosos o de desconexió, així com diàlegs per canalitzar l'energia grupal i reconduir l'activitat.
- **Comptar amb personal especialista**
Demana l'assessorament o la col·laboració directa de persones expertes per desenvolupar aquelles tasques que requereixin un coneixement específic, especialment quan estigui en risc la seguretat o el benestar de les persones participants. Per exemple: una persona experta en rigging per penjar un trapezi, una terapeuta ocupacional per optimitzar l'atenció a la diversitat, etc.

8. ADAPTACIONS

Planifica les adaptacions per a aquelles persones les necessitats de les quals quedin descobertes quan la resta de mesures s'han aplicat i no han estat suficient.

- **Atendre necessitats individuals de manera inclusiva**

Realitza adaptacions personalitzades sempre que la resta de mesures i recursos aplicats al conjunt del grup no hagin pogut garantir l'accés, l'ús de materials, la participació equitativa i la seguretat. En cas d'aplicar una adaptació, assegura't que sigui coherent amb els objectius d'aprenentatge que s'apliquen a la resta de participants.

- **Oferir suports per facilitar l'aprenentatge**

Proporciona elements de suport que permetin afrontar desafiaments amb la màxima autonomia possible. Utilitza les estratègies i els suports tècnics que siguin necessaris per a participants amb limitacions sensorials temporals o permanents, com grans ajuts visuals i tàctils, objectes manipulables per demostrar o explorar els continguts. Facilita la inclusió del personal de suport (assistents personals, intèrprets, acompanyants) dins de l'espai i les activitats, assumint la seva participació amb naturalitat.

- **Saber com realitzar les adaptacions**

Busca solucions creatives. Sempre que sigui possible, compta amb l'opinió i l'experiència de la persona per a qui estàs realitzant l'adaptació en el seu procés de disseny, implementació i avaluació.

Informa't sobre com adquirir materials en formats alternatius o altres recursos adequats per a l'adaptació de l'activitat en cas que sigui necessari. Si et disposes a construir materials adaptats, assegura't que el seu ús sigui segur i demana assessorament a persones expertes en accessibilitat o a persones amb diversitat funcional.

- **Avaluar l'eficàcia de les adaptacions**

Valora si el disseny d'una adaptació ha donat el resultat esperat o si pot rebre alguna millora. Si la solució trobada, més enllà de donar resposta a una necessitat individual, també pot afavorir l'aprenentatge de la resta de participants.

- **Compartir la informació sobre les adaptacions**

Donar a conèixer que una activitat és accessible és un pas rellevant perquè hi participin persones amb diversitat funcional. Inclou informació sobre les mesures d'accessibilitat del projecte i sobre com sol·licitar adaptacions en els suports de comunicació de l'activitat (web, fullets, xarxes socials, etc.). Tot el personal que faci atenció al pú-

blic n'hauria d'estar al corrent per poder informar adequadament qui ho necessiti. Documenta les adaptacions que puguin ser d'interès general i busca canals per compartir el coneixement adquirit amb la resta de la comunitat circense.

Taula 2.

Resum de les pautes per implementar el disseny universal del circ social.

Dimensió	Descripció	Pautes
1. CLIMA DE LA CLASSE	S'adopten pràctiques que reflecteixen valors elevats de respecte envers la diversitat. L'ambient és acollidor, segur i inclusiu, oferint les mateixes oportunitats i partint de les mateixes expectatives per a tot el grup.	<ul style="list-style-type: none"> • Generar un espai segur • Fomentar l'autonomia i l'autenticitat • Motivar tot el grup • Defugir els estereotips • Atendre les necessitats individuals de forma inclusiva • Evitar segregar o estigmatitzar qualsevol persona • Promoure el sentiment de pertinença i el suport mutu
2. INTERACCIÓ I COMUNICACIÓ	L'entorn d'aprenentatge afavoreix la interacció regular i la comunicació efectiva entre participants i amb l'equip de formació. Els mitjans de comunicació i participació utilitzats són accessibles per a tot el grup.	<ul style="list-style-type: none"> • Proporcionar informació perceptible • Crear condicions ambientals adequades • Proporcionar diferents vies per a l'expressió i la comunicació • Oferir múltiples opcions per a la participació, la col·laboració i la interacció • Comunicar l'activitat de manera accessible i efectiva • Acordar un vocabulari comú

Dimensió	Descripció	Pautes
3. ESPAIS I MATERIALS	Les instal·lacions, materials i equips són accessibles i practicables per a tots els participants, tenint en consideració la comoditat i la seguretat.	<ul style="list-style-type: none"> • Disposar l'espai tractant de maximitzar la inclusió i la comoditat • Promoure l'autonomia en l'accés als materials i el seu ús • Senyalitzar els espais i facilitar l'orientació • Assegurar l'accés físic a les instal·lacions • Garantir un ambient inclusiu a nivell sensorial
4. DIDÀCTICA	Utilitza diversos mètodes d'ensenyament i aprenentatge que siguin accessibles a tot el grup de participants.	<ul style="list-style-type: none"> • Plantejar un aprenentatge centrat en cada persona • Gestionar els temps • Planificar i estructurar l'activitat • Oferir diverses formes d'accedir a la informació • Flexibilitzar i diversificar els modes de participació • Facilitar la comprensió i la funció executiva • Fomentar la capacitat de concentració • Optimitzar els reptes d'aprenentatge • Estimular l'interès del grup

Dimensió	Descripció	Pautes
5. FEEDBACK I DEMOSTRACIÓ DELS CONEIXEMENTS ADQUIRITS	Avalua regularment el progrés de cada participant, proporciona comentaris específics periòdicament mitjançant diversos mètodes i eines accessibles, i ajusta la teva tasca formativa en conseqüència.	<ul style="list-style-type: none"> • Fer seguiment i ajustar l'activitat formativa • Establir expectatives clares • Valorar coherentment el progrés d'aprenentatge • Oferir feedback regularment i oportunitats de millora • Proporcionar múltiples formes per demostrar l'après • Avaluar la tasca de l'equip de formació
6. PROCÉS CREATIU I POSADA EN ESCENA	Aplica els principis del disseny universal a les activitats de creació artística i exhibició, assegurant-te que aquests processos siguin coherents amb els valors educatius del projecte en general.	<ul style="list-style-type: none"> • Assegurar l'accés físic, cognitiu i sensorial • Usar múltiples eines per a la construcció i composició • Promoure la recerca i la creativitat • Flexibilitzar els temps de treball • Vetllar pel benestar i les cures • Adoptar una mirada crítica i anticapacitista • Fer partícip el públic • Implementar mesures d'accessibilitat en l'espectacle

Dimensió	Descripció	Pautes
7. RISCOS I SEGURETAT	Es disposen els mitjans necessaris per garantir el benestar físic i emocional de totes les persones participants.	<ul style="list-style-type: none"> • Anticipar les necessitats del grup • Controlar el risc • Garantir l'accessibilitat de protocols i mesures d'emergència • Promoure un esforç físic eficient • Generar un ambient sensorial sostenible • Tenir cura de la seguretat emocional • Oferir espais per a l'auto-regulació • Comptar amb personal especialista
8. ADAPTACIONS	Planifica les adaptacions per a aquelles persones les necessitats de les quals quedin descobertes quan la resta de mesures s'han aplicat i no han estat suficient.	<ul style="list-style-type: none"> • Atendre necessitats individuals de manera inclusiva • Oferir suports per facilitar l'aprenentatge • Saber com realitzar les adaptacions • Avaluar l'eficàcia de les adaptacions • Compartir la informació sobre les adaptacions

Nota: Es descriuen les pautes per portar a la pràctica el disseny universal del circ social.
Elaboració pròpia.

07

Bibliografia

Alcántara, A. (2025). *Tejiendo ciudadanía. El circo social como motor para la participación y el desarrollo de competencias para una cultura democrática*. Estudio de caso del Ateneu Popular de 9Barris. [Tesi doctoral]. Universitat de Barcelona.

ateneupopular9barris. (2025, 24 de gener). *Laboratoris de Disseny universal del circ social* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=-ikhBVpsjXU>

Alcántara, A. i Ballester, A. (2020). *Profesionales del circo social. 12 meses, 12 historias*. Neret Edicions.

Burgstahler, S. (2020). *Equal access: Universal design of instruction – A checklist for inclusive teaching*. DO-IT, University of Washington.
<https://doit.uw.edu/brief/equal-access-universal-design-of-instruction/#header>

CAST. (2018). *Universal Design for Learning guidelines* (Versió 2.2) [Organitzador gràfic].
Autor. <https://udlguidelines.cast.org>

CAST. (2024). *UDL guidelines* (Versió 3.0). Autor. <https://udlguidelines.cast.org/>

Center for Universal Design, North Carolina State University. (1997). *The principles of universal design* (Versió 2.0, 04/01/97).
Autor. <https://design.ncsu.edu/wp-content/uploads/2022/11/principles-of-universal-design.pdf>

Center for Universal Design, North Carolina State University. (1997). *The principles of universal design* (3a ed.).
Autor. <https://design.ncsu.edu/wp-content/uploads/2022/11/principles-of-universal-design.pdf>

Colarte, N. (2017). Elementos motivacionales en los participantes de circo social. Investigación cuantitativa que permite identificar necesidades y segmentos propios del Circo Social, considerando los factores que motivan a las personas a participar de este tipo de circo. *V Congreso de Circo Social. Navegando hacia nuevos rumbos pedagógicos y comunitarios a través del circo social* (pp. 53-63). Circo Lluvia – Red Chilena de Circo Social.

Comissió Europea. (2017). *Pilar Europeu de Drets Socials*. Oficina de Publicacions de la Unió Europea.

Comissió Europea. (2021). *Estratègia sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat 2021-2030*. Oficina de Publicacions de la Unió Europea.

Connell, B. R., Jones, M., Mace, R., Mueller, J., Mullick, A., Ostroff, E., i Story, M. (1997). *The principles of universal design*. Center for Universal Design, North Carolina State University.

Dubois, A., Flora, K. i Tollet, D. (2014). *Circus Transformation. A guide book for a social circus trainer*. European Commission. LifeLong Learning Program.

Flórez, J. i Laguna, A. (2016). El circo social: una propuesta de tejido comunitario. *En Revista Inclusión y Desarrollo*, 4(1), 52–61.

https://www.academia.edu/34730894/El_circo_social_una_propuesta_de_tejido_comunitario_Volumen_4_N%C3%BAm_1_2017_Enero_Junio_

Generalitat de Catalunya. (2014). Llei 13/2014, de 30 d'octubre, d'accessibilitat. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*.

Generalitat de Catalunya. (2017). Decret 150/2017, de 17 d'octubre, de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*.

Generalitat de Catalunya. (2020). Llei 19/2020, de 30 de desembre, d'igualtat de tracte i no discriminació. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*.

Generalitat Valenciana, Conselleria d'Educació, Cultura i Esport. (2021). *Disseny Universal i Aprenentatge Accessible. Model DUA-A*. <https://portal.edu.gva.es/cefireinclusiva/wp-content/uploads/sites/193/2023/04/DUAA23c.pdf>

Kaboga i La Xarxa de Televisions Locals. (2025). *Cirk: Circ i accessibilitat* (temporada 1, episodi 12) [Sèrie de televisió, guió i direcció: A. Cabrera i C. Napolitano]. La Xarxa de Televisions Locals. <https://laxarxames.cat/share/movie-details/4287426>

Lafortune, M. i Bouchard, M. (2013). *Guía para el formador de circo social*. Cirque du Monde de Cirque du Soleil.

Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'Educació (LOE). (2006). *Butlletí Oficial de l'Estat*, núm. 106, 4 de maig de 2006.

Llei Orgànica 3/2020, de 29 de desembre, per la qual es modifica la Llei Orgànica 2/2006, d'Educació (LOMLOE). (2020). *Butlletí Oficial de l'Estat*, núm. 340, 30 de desembre de 2020.

Meyer, A., Rose, D. H., i Gordon, D. (2014). *Universal Design for Learning: Theory & practice*. CAST Professional Publishing.

Organització de les Nacions Unides. (2006). *Convención sobre los Derechos de las Personas con Discapacidad*. https://www.ohchr.org/sites/default/files/crpd_SP.pdf

Organització de les Nacions Unides, Comitè sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat. (2016). Observación general nº 4: *Derecho a una educación inclusiva* (CRPD/C/GC/4). https://digitallibrary.un.org/record/1313836/files/CRPD_C_GC_4-ES.pdf

Reial Decret Legislatiu 1/2013, de 29 de novembre, pel qual s'aprova el Text Refós de la Llei General de drets de les persones amb discapacitat i de la seva inclusió social. (2013). *Butlletí Oficial de l'Estat*, núm. 289, 3 de desembre de 2013.

Pérez, M. (2008). *El circo social como herramienta de intervención comunitaria para la prevención de conductas de riesgo psicosocial: un estudio cualitativo a partir de las vivencias de adolescentes y jóvenes del programa Previene-Conace de circo social de la comuna de Maipu*. [Tesi de màster]. Universidad de Santo Tomás.

Riquelme, J., Venegas, D. i Vergara, F. (2016). El Circo como Herramienta de Intervención y Empoderamiento: Experiencia y práctica en psicología desde el proyecto Formación de monitores juveniles en salud mental. *IV Congreso de Circo Social. Creatividad y nuevas prácticas para la descentralización del circo social en Chile*. Red Chilena de Circo Social

Sala Bars, I., Sánchez Fuentes, S., Giné Giné, C., i Díez Villoria, E. (2014). Análisis de los distintos enfoques del paradigma del diseño universal aplicado a la educación. *Revista Latinoamericana de Educación Inclusiva*, 8(1), 143–152. https://revistainclusiva.ucentral.cl/revistainclusiva/article/view/8_1_011

Scott, S. S., McGuire, J. M., i Shaw, S. F. (2001). *Principles of universal design for instruction*. Center on Postsecondary Education and Disability, University of Connecticut. https://www.alvincollege.edu/disability-sas/pdf/Principles_of_Universal_Design.pdf

Scott, S. S., McGuire, J. M., i Shaw, S. F. (2003). Universal design for instruction: A new paradigm for adult instruction in postsecondary education. *Remedial and Special Education*, 24(6), 369–379. <https://doi.org/10.1177/07419325030240060801>

Scott, S. S., McGuire, J. M., i Shaw, S. F. (2006). Universal design and its applications in educational environments. *Remedial and Special Education*, 27(3), 166–175.

